

TERÜLETI EGYENLŐTLENSÉGEK A KÖZÉP-DUNÁNTÚLON¹

(Regional Inequalities in Central Transdanubia)

BARÁTH GABRIELLA – MOLNÁR BALÁZS –
SZÉPVÖLGYI ÁKOS

Kulcsszavak

területi egyenlőtlenség, területi fejlődés, regionalizmus, Közép-Dunántúl

Az 1990-es évek Magyarországon végbement gyors társadalmi-gazdasági változások következtében a területi egyenlőtlenségek jelentősen átstrukturálódtak. A folyamat különböző területeket más és más mértékben érintett. Az átalakulás egészét tekintve az átlagosnál kedvezőbb változásokat mondhat magáénak a Közép-dunántúli régió. Az összességében kedvező összetételű tényezők mellett azonban kisebb térségekben, belső és külső perifériákon a területi egyenlőtlenségek hosszabb távú stabilizálódása, bizonyos területeken pedig felerősödése várható. A régió dinamizmusának megtartása érdekében polarizáltabb fejlődés, a kialakult területi egyenlőtlenségek kezelése szükséges, egyrészt a versenyképesség egyes területeken történő javításával, másrészt az elmaradt területek további felzárkóztatásával.

A területi egyenlőtlenségek értelmezése

A különböző, földrajzilag lehatárolható területek komplex jellemzésének kulcskérdése a területi egyenlőtlenségek meghatározása, vizsgálata. Ezek a területi egyenlőtlenségek több dimenzióban értelmezhetők. Nemes Nagy József (1998) értelmezése szerint *az egyenlőtlenséget a jelenségeknek térben az egymástól, míg időben az önmaguktól való különbözősége, nem azonossága adja.* Ez alapján egy adott területen, eltérő szempontok szerint az egyenlőtlenségek párhuzamosan, minőségi és mennyiségi paraméterekkel jellemezhetők.

A kilencvenes években a területi egyenlőtlenségek a gyorsan végbement társadalmi-gazdasági változások következtében jelentősen átstrukturálódtak. Ez a változás – számos egyéb tényező mellett – a gazdasági feltételrendszer, a társadalmi struktúra és a környezeti állapot átalakulását is befolyásolta. A leírt változások természetesen Magyarország egészét érintették, azonban különböző területeket más és más mértékben. Összességében nőttek a területi gazdasági különbségek és a demográfiai viszonyok is jelentősen romlottak, ami az ország azon területein lett jelentős feszültségek forrása, ahol elérhetőségi, infrastrukturális ellátottsági, környezeti vagy gazdaság-, illetve társadalomszerkezeti problémák merültek fel az elmúlt évtized folyamán.

Az említett változások eltérései regionális szinten is érvényesültek. Az utóbbi évtizedben *a régiók, illetve az azokat alkotó megyék a feltételrendszerek változása*

miatt eltérő fejlődési pályát futottak be. A Közép-Dunántúl az átalakulás egészét tekintve az eltelt idő alatt az átlagosnál kedvezőbb változásokat mondhat magáénak. Természetesen ezek a változások kisebb időbeli és ennél sokkal jelentősebb térbeli eltérésekkel valósultak meg. Ahhoz, hogy a régió egészére jellemző – összességében kedvező – változásokat értelmezni tudjuk, azokat a környezeti, társadalmi és gazdasági hatásmechanismusokat vizsgáltuk meg a Közép-Dunántúl vonatkozásában, amelyek a térbeli különbségek kialakulását, fennállását és változását kellő magyarázó erővel szemléltetik. Munkánkban nem törekedtünk tehát az összes határendszer megismertetésére, elemzésére, hanem fontosabbnak tartottuk az egyenlőtlenségek tekintetében legszemléletesebb mechanizmusok, tér- és időbeni változások ismertetését, részletes vizsgálatát. Ezek a tájalkotó tényezők és természeti erőforrások regionális szerepében, az általuk is befolyásolt településszerkezetben, valamint a társadalmi változásokban és a gazdaság dinamizmusának eltéréseiben érhetőek tetten a legmarkánsabban. A tanulmány ezen tényezők területi eltérésein, időbeli változásán és összefüggésein keresztül törekszik bemutatni a területi egyenlőtlenségek hatásának, stabilitásának és regionális érvényesülésének problematikáját a Közép-Dunántúl példáján.

A tájalkotó tényezők és a természeti erőforrások szerepe a területi egyenlőtlenségekben

A táj, mint értékelendő adottság

Az 1990-es évek gazdasági és társadalmi átalakulását a politikai és gazdasági szereplők és elemzők többsége jól meghatározható hatásmechanizmusok együttes érvényesülésére vezeti vissza. Véleményük megegyezik abban, hogy a kiindulási helyzet alapvetően meghatározza a különböző területek jelenlegi dinamikus fejlődését vagy esetleges stagnálását (Simai 2000). Gondolkodásuknak szintén közös pontja, hogy a végbemenő gazdasági és társadalmi átalakulás szinte kizárólagosan a terület gazdasági, elsősorban ipari teljesítményének függvénye.

A fentiek mellett azonban jelentkezik egy másik – igen lassan változó – határendszer is, a *földrajzi tér*. Ennek jelentőségét az adja, hogy a már említett folyamatok ebben a térben zajlanak. Egy adott terület – esetünkben a Közép-Dunántúl, illetve az azt alkotó három megye – kedvező vagy kedvezőtlen természeti adottságai, táji jellemzői hatással vannak az egyenlőtlen területi fejlődésre, egyes területeket jobb, másokat rosszabb helyzetbe hoznak. A folyamatoknak teret adó *táj számos tényező olyan összetett és specifikus együttese, amely hosszú természet- és rövid, de igen hatékony társadalomtörténeti, gazdasági fejlődés eredménye* (Pécsi 1979). Ennek megfelelően a táji adottságok jól tükrözik a mindenkori társadalmi-gazdasági viszonyokat, hiszen részben azok eredményeképpen alakultak ki.

A táj alapvető emberi igényeket elégít ki, és különböző tájhasználati módokat tesz lehetővé. A tájalkotó elemek hasznosíthatósága mindig társadalmi megítélés kérdése, így időben változó értéket képviselő tényező. Ezek az elemek azonban önmagukban is képesek hiányukkal, kiaknázatlanságukkal vagy ismeretlenségükkel leértékelni területeket, amelyek a ráépülő gazdaság és társadalom területi és időbeli változását, egyenlőtlen elhelyezkedését alapvetően tudják befolyásolni. A táj gazdasági teljesítőképességének hasznosítása – lehetőségek szerinti növelése – a Közép-Dunántúl társadalmi-gazdasági fejlődésének fontos alapja évszázadok óta, ami azonban igen jelentős mértékben fogyasztja, rombolja, szennyezi és át is alakítja azt. A problémát az okozza, hogy a táj túlzott gazdasági igénybevétele a gazdaság fejlődését is csak rövid távon és csak egy bizonyos mértékig szolgálhatja (Csemez 1996). A régió gazdaságának hosszabb távú és intenzív tájhasználata, a kimerülő erőforrások, az okozott környezeti károk az évtizedek folyamán több terület fejlődésének gátjává váltak. Ennek megfelelően a jövőbeni fejlesztések fő feladata a növekvő társadalmi és gazdasági igényeket kielégítő, ugyanakkor a *táji adottságokat messzemenően figyelembe vevő* beruházások megvalósítása kell, hogy legyen.

1. TÁBLÁZAT

*A tájalkotó tényezők társadalmi-gazdasági elemekre gyakorolt hatása
(The Effect of Landscape Shaping Factors on the Socio-economic Factors)*

	Litológia			Domborzat			Klíma			Vízrajz			Talaj			Biogeogr.		
	F	K	V	F	K	V	F	K	V	F	K	V	F	K	V	F	K	V
PRIMER SZEKTOR				X	X	X	X	X	X				X	X	X			
SZEKUNDER SZEKTOR																		O
Nyersanyagok	X	X	X							X	X	X						
Együttműködés				X	X	X				X								
Telephelyválasztás	X									X	X							
TERCIER SZEKTOR																		O
Közlekedés				X	X	X				X	X							
Kereskedelem										X								
Településhálózat				X	X	X				X			O					O
Turizmus						O			O	X		X				X	X	X
TÁRSADALOM																		
Demográfia						O				O								O
Foglalkoztatottság					O	O							O			O	O	O
Szociális ellátás																		

Jelmagyarázat: F – Fejér megye; K – Komárom-Esztergom megye; V – Veszprém megye;

X – közvetlen hatás; O – közvetett hatás

Forrás: Saját szerkesztés.

Az itt vázolt megközelítési mód fontosságát mindenképpen alátámasztja az a tény, hogy a Közép-dunántúli régió természeti szempontból az ország egyik legheterogénebb területe. Ez a sokféleség mindenképpen egyedivé teszi. Az egyediség negatív és pozitív vonásokat egyaránt hordoz. Így a domborzati változatosság a belső kapcsolatrendszer továbbfejlesztését nehezíti, míg a jelentős felszíni vízkészlet a gazdasági fejlődést segíti. E kettősség miatt célszerű részletesebben vizsgálni ezeket a tényezőket.

A régió táji-természeti adottságai

Az egyes tájalkotó tényezők társadalmi-gazdasági elemekre, folyamatokra gyakorolt hatása a már említett heterogenitás miatt a régió különböző területein jelentősen eltér. Mindenütt kiemelhetők azonban azok a sajátosságok, amelyek az adott területet markánsan jellemzik, egyediségét megadják. A jellegzetességek meghatározása alapján a Közép-dunántúli régióban a domborzat, a vízrajzi adottságok és az élővilág játszik kiemelt szerepet. Az *1. táblázat* a tájalkotó tényezők társadalmi és gazdasági elemekre, folyamatokra gyakorolt hatását elemzi.

A Közép-Dunántúlt domborzati szempontból alapvetően a DNY-ÉK-i futásvonalú középhegységi tengely határozza meg. Ehhez szervesen kapcsolódik a régió déli részének síksági jellegű területe, illetve észak-keleten a szintén alacsony relatív helyzetű peremvidék. A domborzat mint tájalkotó tényező ennek megfelelően az alacsony helyzetű és gyenge tagoltságú északi és déli peremterületeken mezőgazdasági szempontból kedvező. Ez a mezőgazdasági termelés törzsterülete. Szintén fontosak a déli kitettségu lejtők, melyek kiváló szőlőiről híres borvidékek települését teszik lehetővé (Mór, Neszmély, Csopak, Badacsony). A meghatározó domborzati irányok az ipari együttműködéseknek is gátat szabnak, mivel nagyobb területeket elszigetelnek az ipari tengelyek és gócek településeitől (Erdősi 2000), tehát az észak-déli gazdasági kapcsolatok a domborzati tényezők miatt sem lehetnek megfelelőek. A hegységeket elválasztó észak-déli szerkezeti törések a közlekedést alapvetően – negatív irányba – befolyásolják. Részben a domborzatból adódik tehát a közlekedési hálózatok torzulása is, azaz a kelet-nyugati irányultság dominanciája és a hiányos észak-déli összeköttetés. A domborzati tagoltság különösen a hegyvidéki területek belső, zárt medencéinek megléte miatt kedvezőtlen. Ez a tényező szerepet játszik az aprófalvas településstruktúra konzerválásában is, ami torzuló demográfiai mutatókat, a munkanélküliség tartósan magas szintjét, illetve centrumhiányos területek kialakulását eredményezi. A régió szempontjából mindezek mellett igen kedvezőnek mondható a domborzati érdekességek nagy száma – Gerecse, Velencei-hg., Balaton-felvidék, Vértes –, amely az idegenforgalmi kínálatot bővíti.

A régió vízrajzi adottságai szintén érezhető, folyamatos hatást gyakorolnak a gazdasági és társadalmi változásokra, területi differenciálódásra. Mind a felszíni,

mind a felszín alatti vizek szerepe kiemelendő. A felszín alatti vízkészlet, a kőzettani adottságoknak megfelelően komoly karsztvíz bázison alapul. Ez a sérülékeny, de a bányászati tevékenység felhagyása óta növekvő készleteket biztosító vízbázis a települések jelentős részén biztosítja a lakossági szükségleteket, illetve csökkenő mélysége miatt a mezőgazdasági és ipari vízellátást is segíti. Újra növekvő szerepe miatt fontos e készlet megóvása, ami védőidomok kijelölésével és a hosszú távú ésszerű gazdálkodással érhető el. A felszíni vizek szerepe a régió gazdasága, idegenforgalma és társadalmi összetétele szempontjából is igen jelentős strukturáló tényező. Az ország két legnagyobb tava, a Balaton és a Velencei-tó is a Közép-Dunántúlon található, melyek elsősorban turisztikai vonzerőt jelentenek (a Balaton az egyetlen önálló idegenforgalmi vonzerő Magyarországon). Emellett komoly népesség-koncentráció szerepük is van, hiszen a Balaton északi és a Velencei-tó déli partján jelentős településsűrűsödés található. Szezonális idegenforgalmi jellegük miatt azonban a part menti települések komoly foglalkoztatási problémákkal küzdenek, és az idősebb népesség meghatározó jelenléte is egyre erőteljesebbé válik.

A régióban a biogeográfiai adottságok egyre növekvő súllyal érvényesülnek. Az országos átlaghoz képest alacsony a mezőgazdaságilag intenzíven hasznosított területek aránya (2. táblázat), így az átlagnál magasabb a természet-közeli ökoszisztémák részesedése.

2. TÁBLÁZAT

Az intenzív hasznosítású területek aránya régióként (1999)
(The Percentage of Intensive Used Areas by Regions in 1999)

	Mezőgazdasági terület aránya (%)*
Közép-Dunántúl	52
Magyarország	61

*Az összes területhez viszonyítva

Forrás: KSH 1999.

A jelenlegi állapot és a környezettudatos gondolkodásmód terjedése a későbbiekben is pozitív irányba befolyásolhatja a tájnak legjobban megfelelő hasznosítási módok elterjedését. A különböző szintű védettség alatt álló területek nemcsak az agrárhasznosítást, hanem az érintett területek egyéb ipari célú hasznosítását is korlátozzák, ami az ilyen irányú fejlődés gátló tényezője. *Ezt a tényt alapul véve nyilvánvaló, hogy az ipari hasznosításnál a későbbiekben jóval lényegesebb lehet az idegenforgalmi célú hasznosítás.* A nagy számú kiépített természetvédelmi terület komoly turisztikai vonzerőt jelent és számos esetben – többek között a Vértes Natúr Park, a Duna–Ipoly Nemzeti Park, a Velencei-tó–Vértes Kiemelt Idegenforgalmi Övezet esetében – a megyék közötti ilyen irányú együttműködést erősíti. A kiemelten védett területeken is speciálisan jellemző a

demográfiai mutatók romlása, amit szintén az idegenforgalmi fejlesztések mérsékelhetnek.

A régió táji-természeti adottságainak érvényesülése

A vizsgálat során az elkészített mátrixból megpróbáltuk kiemelni a legfontosabb, a gazdasági és társadalmi folyamatokra legnagyobb hatást gyakorló tájalkotó tényezőket, illetve vázoltuk azok markánsan kirajzolódó hatásrendszerét. Mindenképpen meg kell említeni az ezek mellett jelentkező egyéb hatások – történelmi előzmények, gazdaságpolitika, változó kapcsolatrendszerek stb. – fontosságát, vagyis azt a tényt, hogy *a tájalkotó tényezők csak kiegészítik, módosítják, egyedivé teszik az egyéb hatások kiváltotta gazdasági és társadalmi folyamatokat.* Azonban éppen az említett egyedi jellegek miatt volt szükség részletes elemzésükre. Az eredmények alapján megtörtént a különböző tájalkotó tényezők hatáserősségének megállapítása (3. táblázat).

Összegzésként elmondható, hogy a Közép-dunántúli régió társadalmi-gazdasági szerkezetének területi és időbeli egyenlőtlenségeinek kialakulására és változására a táji-természeti adottságok közül legnagyobb hatással a domborzat van, amely a mezőgazdaságot, a gazdasági együttműködést, kiemelten a közlekedési hálózatot és a településhálózatot is erőteljesen befolyásolja, fejlődésüket meghatározza. Szintén fontos, de lényegesen gyengébb hatású a vízrajzi adottságok rendszere, amely elsősorban a lakossági és az idegenforgalmi célú hasznosítást segíti elő. A régióban a hosszú távú versenyképesség biztosításának fontos eleme a biogeográfiai adottságok hasznosítása. E tényező döntően befolyásolja a régió bizonyos területein a turizmus fejlesztésének lehetőségeit, kiemelten meghatározza a terület jövőbeni gazdasági irányultságát. Természetesen az egyéb adottságok sem elhanyagolhatóak, azonban kisebb súlyuk miatt csak sokszínűbbé teszik a hatásrendszereket, érvényesülésük kisebb hatást gyakorol a lokális gazdasági és társadalmi folyamatokra.

A tájalkotó tényezők és azok társadalmi-gazdasági hatásainak elemzéséből megállapítható, hogy a régió fő értéke a táj egyedisége és sokfélesége, néhány adottság hangsúlyos, pozitív szerepe. A heterogenitás miatti szerteágazó kapcsolatrendszerek ismerete segíthet az említett, bizonyos szempontok szerint egyenlőtlen területi fejlődés enyhítésében és a különböző területek összehangolt – a már említett egyéb tényezőket, nem táji adottságokat is figyelembe vevő – fejlesztésében. Ezért a táji adottságokat és azok társadalmi-gazdasági hatásait a későbbi fejlesztési elképzelésekben is megfelelő súllyal kell figyelembe venni, ezzel is elősegítve a terület hosszú távú versenyképességének elérését, a gazdaságilag depressziós területek társadalmi szempontból is fenntartható fejlődését. A sarkalatos tényezők kiemelése és több szempontú megközelítése, valamint a negatív vonások összesítése felhívja a figyelmet a fenti célokra, és

nagymértékben elősegítheti a kívánt eredmények minél rövidebb idő alatti és minél kisebb anyagi ráfordítással történő elérését.

3. TÁBLÁZAT

A tájalkotó tényezők társadalmi-gazdasági elemekre gyakorolt hatásának erőssége a Közép-Dunántúlon
(The Strengths of the Effect of Landscape Shaping Factors on the Socio-economic Factors in Central Transdanubia)

	Litológia			Domborzat			Klíma			Vízrajz			Talaj			Biogeogr.		
	F	K	V	F	K	V	F	K	V	F	K	V	F	K	V	F	K	V
PRIMER SEKTOR				3	3	3	1	2	2				3	2	2			
SZEKUNDER SEKTOR																		3
Nyersanyagok	1	1	2							2	2	2						
Együtműködés				3	3	3												
Telephelyválasztás	2																	
TERCIER SEKTOR																		2
Közlekedés				3	3	3				1	1							
Kereskedelem											1							
Településhálózat				1	3	3					3		1					2
Turizmus						1		1		2		3				1	2	3
TÁRSADALOM																		
Demográfia						1				1								1
Foglalkoztatottság					1	1							1			1	1	1
Szociális ellátás																		

Jelmagyarázat: F – Fejér megye; K – Komárom-Esztergom megye; V – Veszprém megye;

1 – gyenge hatás; 2 – közepesen erős hatás; 3 – erős hatás

Forrás: Saját szerkesztés.

Egyenlőtlenségek a településszerkezetben és a népesedési folyamatokban

A településszerkezet eltérései a régióban

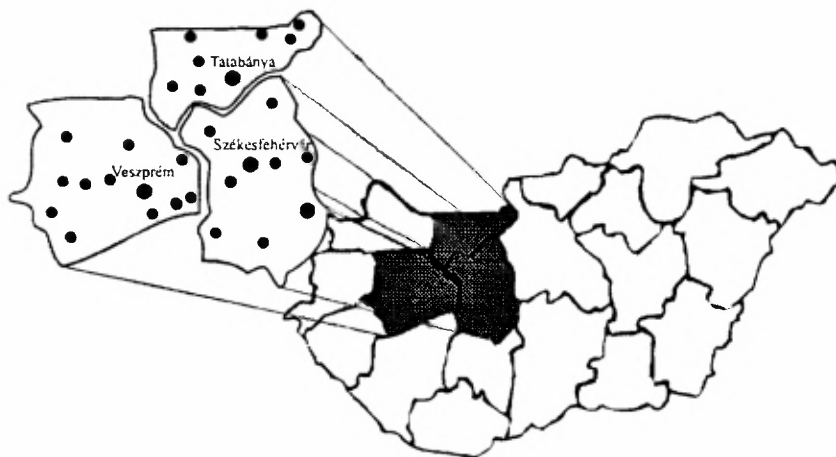
A táji-természeti erőforrások jelentős különbségei által is befolyásolt területi különbségek látványosan jelentkeznek a Közép-Dunántúl települési és népesedési viszonyaiban is. A régió településstruktúrája és annak egyes elemeiben élő népesség eloszlása és dinamizmusa – a gazdasági folyamatok mellett – az egyenlőtlenül alakuló területi fejlődés egyik legfontosabb tényezője. A települések kialakulása és fejlődése – nagyban a természeti tényezők szerencsés kombinációjának és az arra épülő gazdasági fejlődésnek a függvényeként – az ország e részén folyt a legsokoldalúbban és a leggyorsabban. Falvai és városai

fejlődése pedig elválaszthatatlan a társadalom jelenlététől, hiszen annak nagyság-változása, szerkezete és mozgásfolyamata az egyik legfontosabb fokmérője az időben és területileg is változó preferált települések dinamizmusának.

A régió 406 településéből 29 város (négy megyei jogú), 377 pedig község (1. ábra), várossűrűsége megegyezik az országos szinttel. A városlakók aránya azonban mindössze 56,4%-os, több mint 10%-al elmarad az országos értéktől (Fejér megye: 54%, Komárom-Esztergom megye: 62%, Veszprém megye: 56%). A régióra erős középváros-hálózat jellemző, hiszen városai átlagos népességszáma (24 ezer fő) jóval meghaladja az országos vidéki városi átlagot (20 ezer fő).

1. ÁBRA

A Közép-Dunántúl városhálózata 2000-ben
(Settlement System of Central Transdanubia in 2001)

Forrás: Saját szerkesztés.

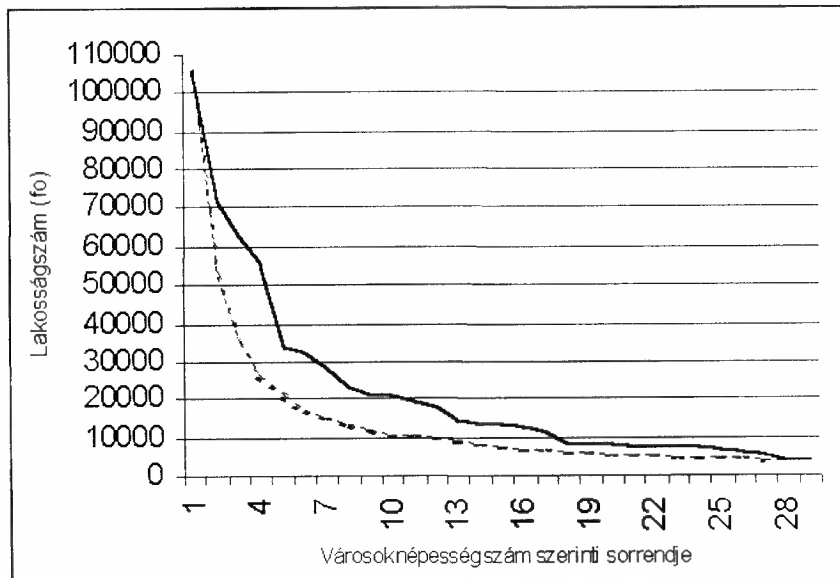
E városhálózaton belül azonban kisebb hiányosságokat jelez a 2. ábra. F. Auerbach német geográfus rang-nagyság szabálya értelmében az elméleti eloszlás egy hiperbola lefutású görbéhez vezet, a régió valóságos városeloszlása azonban némileg eltér ettől az egyenes lefutás felé, ami szintén a középvárosok relatív túlsúlyát jelzi. A görbe meredek zuhanása azonban két helyen is, a 100 és 70 ezer fő közötti, valamint a 60 és 35 ezer fő közötti lakosságszámú városok relatív hiányát tükrözi.

Ez a városhálózat több urbanizációs tengely mentén helyezkedik el, melyek mentén megfelelően kapcsolódik a régió az országos Budapest–Győr–Bécs, a Budapest–Székesfehérvár–Nagykanizsa/Szombathely, a Budapest–Pécs/Kaposvár és a Budapest–Dunaújváros–Baja térszerkezeti vonalakhoz. A városvonalak egyben

a főútvonal-hálózatot is kijelölik, ami a táji-természeti adottságoktól is függő évszázados térbeli meghatározottságot jelez.

2. ÁBRA

A Közép-Dunántúl városainak elméleti és valóságos rang-nagyság szerinti eloszlása
(Distribution of the Towns in Central Transdanubia by the Empirical and Real Rank-Size)

Forrás: Saját szerkesztés.

Fejér megyén két országos urbanizációs főtengely húzódik keresztül, az általa érintett városok a következők:

- A) Duna-vonal: (Budapest)–Érd–Ercsi–Százhalombatta–Dunaújváros–(Baja);
- B) (Budapest)–Gárdony–Székesfehérvár, majd két irányba halad tovább:
Balaton déli partján: Polgárdi–Enying–Siófok irányába és Várpalotán át Veszprém megyében folytatódik (ld. ott).

Ezekhez kapcsolódóan altengelyek húzhatók Mór, Bicske és Sárobgárd irányába.

Komárom-Esztergom megyében két egymásra merőleges urbanizációs tengelyt találunk:

- A) Komárom-Esztergom közti urbanizálódó térség: Esztergom–Dorog–Nyergesújfalú–Komárom;
- B) Tata–Tatabánya–Oroszlány irányába (Esztergom–Dorog–Nyergesújfalú, illetve Tata–Tatabánya–Oroszlány).

Veszprém megye városai két városvonalat alkotnak:

- A) Várpalota–Veszprém–Herend–Ajka–Devecser irányába (folytatás Fejérből); és a
- B) Balatonparton Balatonfűzfő–Balatonfüred–Balatonalmádi térségében.

A régióban a területi egyenlőtlenség az urbanizáció folyamatára is jellemző, hiszen azt a viszonylagos dekoncentráció jellemzi (Enyedi 1988). Fejlődnek a kisvárosok és az elővárosok (pl. Mór, Gárdony, Polgárdi, Tata, Dorog, Balatonfüred stb.). Település-együttesek, agglomerációk alakulnak ki, és indulnak társadalmi-gazdasági fejlődésnek: pl. a Duna menti és a veszprémi urbanizálódó térség, székesfehérvári és tatabányai nagyvárosi település együttesek, balatoni agglomerálódó térség. A falusi településállomány modernizálódásának, népessége stabilizálódásának, legtöbb helyen növekedésének lehetünk tanúi. A korábbi gazdasági központok viszont jelentősen veszítik el népességüket összefüggésben az adott települések egyoldalú gazdaságának válságával (pl. Oroszlány, Ajka, Várpalota, Nyergesújfalu stb.) Az urbanizáció előrehaladta mellett azonban lokális városhiányos térségeket is ki lehet mutatni a régióban. Legtöbbjükhöz nagyközségek, helyi gazdasági térszervező funkciókat ellátó kisközpontok vagy közlekedési góccok, népesedési koncentrációk, potenciális városok is csatlakoznak:

- 1) Kisbér–Tatabánya–Tata háromszög (funkcionális kisközpontja Bábolna és Nagyigmánd);
- 2) Székesfehérvár–Dunaújváros–Enying háromszög (Pusztaszabolcs);
- 3) Székesfehérvár–Bicske–Mór háromszög (Csákvár);
- 4) Bakony északi előtere (Bakonyszentlászló);
- 5) Déli-Bakony–Balatonfelvidék (Nagyvázsony);
- 6) Somló-vidék;
- 7) Balatonpart Aszófő–Badacsony között (Badacsonytomaj, Révfülöp).

A régió településsűrűségét jellemzi, hogy egy városra 13 község jut (Fejérben 12, Komárom-Esztergomban 8, Veszprémben pedig 18). A régió községeinek nagyjából felét 1000 főnél kevesebben lakják, azonban Veszprém megyében 50% körüli az 500 lakosnál kisebb falvak aránya, a 200 főnél kisebb törpefalvak aránya pedig 15%. Az adatok hűen tükrözik, hogy leginkább Veszprém megye településszerkezete aprófalvas jellegű: a megye lakosságának csaknem 20%-a 1000 főnél kisebb településeken él (a régió lakosságának pedig 9,3%-a). A Közép-Dunántúl nagyobb településsűrűsödési gócai a következők:

- 1) Sümeg–Devecser–Pápa közti Marcal-medence területe,
- 2) Balatonfelvidék belső zónája,
- 3) Pápa–Zirc–Mór–Kisbér négyszög közti Északi-Bakony és Bakonyalja területe,
- 4) Fejér megye DNy-i határmenete (kapcsolódva az előző négyszöghöz),
- 5) Fejér megye ÉK-i határmenete (Dunaújváros és Bicske között), valamint
- 6) a 10-es főút mentén Komáromig.

Az általában természeti tényezők által is elzárt aprófalvas területeken több probléma együttes jelenléte halmozza a hátrányos társadalmi-gazdasági helyzetet, és utal az egyenlőtlenségek markáns területi megjelenésére. Az ország mai fejlettségi szintjén elvileg adott, hogy helyi szinten a részben szakosított kereskedelem és vendéglátás, a bölcsődei, óvodai és 8 osztályos általános iskolai ellátás, az általános orvosi alapellátás és a megfelelő közmű kiépítettség minden településen elérhető legyen, mindenki számára. Azonban ezek az intézmények 2–2500 lakos fölötti településeken működtethetők rentábilisan, így ezeket a falvakat (a régió lakosságának mintegy 20%-a) valamilyen alapellátási hiány, részleges intézményhiány jellemzi. Egyéb gondok: az országos községi átlagnál rosszabb népesedési mutatók jellemzőek, pl. magasabb az időskorúak aránya (20 helyett 25%). Az aprófalvakban magasabb a halálozás (17–19%), így magasabb a természetes fogyás értéke is. Az elvándorlás viszont kisebb, de nem az aprófalvak nagy népességmegtartó képessége, hanem az elöregedés, az alacsonyabb képzettség, az immobilitás miatt. Másrészt nincs települési megújulás sem a lakásépítések alacsony száma és a csekély gazdasági aktivitás miatt.

Népmozgalom

A Közép-Dunántúl lakossága 1,1 millió fő, mellyel a harmadik legkisebb lakosságú a régiók között. Népsűrűsége 99 fő/km², amivel Közép-Magyarország után a második helyezett. Népsűrűsége 9 fő/km²-el elmarad az országos átlagtól, azonban a vidéki átlagot jóval meghaladja. A legsűrűbben benépesült kistérség Tatabányát övezi, ahol csaknem háromszor annyian laknak, mint a régióban átlagosan. A népesség egyenlőtlen területi eloszlásában a jelentős ipari területekkel jellemezhető kistérségek magasabb népsűrűsége (pl. várpalotai, dunaújvárosi, székesfehérvári, dorogi, oroszlányi, esztergomi), valamint a mezőgazdaság uralta, illetve az aprófalvas településszerkezetű kistérségek alacsonyabb népsűrűsége (pl. sárbogárdi, kisbéri, pápai, enyingi) mutatkozik meg.

1990 óta a régió népessége 3000 fővel fogyott; az össznépesség 1990 óta Fejér megye kistérségeiben (a székesfehérvári kistérség kivételével), valamint a várpalotai és a veszprémi kistérségben növekedett csak (leginkább Gárdony és Bicske térségében nőtt [3–5%-kal], míg legjobban Balatonfüred és Esztergom térségében csökkent [3,5–4,5%-kal]). A régióban együttesen és külön-külön is jelentős területi eltérések tapasztalhatók e téren, azonban Fejér megye gazdaságának népességvonzó ereje egyértelműen kimutatható.

A legnagyobb mérvű természetes fogyás (>5%) Kisbér, Pápa, Sümeg és Tata kistérségében jellemző, míg a legkisebb (<2%) Oroszlány, Balatonalmádi és Balatonfüred térségében. Összefüggése azonban a gazdasággal és a környezeti tényezőkkel nem egyértelmű, mégis fontos a társadalom dinamizmusában realizálható viszonthatás tekintetében, ami a gazdasági-társadalmi folyamatok

alakításában számottevő. A legmagasabb az élveszületési arány Enying és Sárbogárd térségében, átlagosan 13‰, míg a legalacsonyabb – a magas időskorú népesség miatt – Balatonalmádi és Balatonfüred térségében, átlagosan 10‰. A halálozás országos viszonylatban is kiemelkedően magas Fejér megyében, illetve Kisbéren (ahol eléri a 18 ‰-et), de magas Pápa és Sümegegy térségében is.

Mindezek jelentősen módosították a népesség korstruktúráját a régióban: kiegyenlítődték a fiatalok és az időskorúak arányai. Jelentősen csökkent a fiatalok (0–14 éves) aránya (21-ről 18%-ra), míg az időskorúaké megnőtt (16-ről 18%-ra, az országos aránynál kedvezőbb). Előrehaladott állapotba került a korábbi évtizedekben az ipari területekre bevándorolt, akkor fiatal munkavállalók elöregedési folyamata is. Az aktív korúak továbbra is a legiparosodottabb kistérségekben vannak legtöbben, egyben az országos értéket vezető hányadokban (Székesfehérvár, Veszprém, Várpalota, Dunaújváros és Komárom kistérségei). Az átlagnál fiatalabb népességet a mezőgazdasági területeken, Enying és Sárbogárd, idősebbet pedig Kisbér, Balatonalmádi, Pápa és Zirc térségében találunk.

A régió vándorlási folyamataira is jellemző az időbeli és a területi egyenlőtlenség együttes jelenléte: a korábbi évtizedekben, az ipari körzetekbe irányuló vándorlási többlet az 1980-as évek végén megtorpant, majd elvándorlási hullám indult a nehézipari körzetekből (Oroszlány, Tata, Tatabánya, Várpalota, Ajka, Tapolca). A hagyományosan mezőgazdasági területekről az elvándorlás korábban is folyamatos volt és ez tovább folytatódott az 1980–90-es években is (Kisbér, Zirc, Enying, Sárbogárd). Ez a vándorlás főleg a városok és a falvak relációjában és zömében a régióon belül történt. 1990 óta 25 ezer fős vándorlási fogyás realizálódott a városokban, ezzel szemben a falvakban 22 ezer fős gyarapodás mérhető.

Az 1990-es évek közepétől azonban ismét növekszik a bevándorlás a régióba. Ennek célterületei az új gazdasági feltételek mellett legdinamikusabban fejlődő városok és vonzáskörzeteik: Székesfehérvár, Dunaújváros, Tata, valamint Tatabánya, és az idegenforgalmi központok, a Balaton és a Velencei-tó környéke. Az elvándorlási tendencia mára több körzet-központ, pl. Enying, Mór, Sárbogárd, Bicske, Dorog és Várpalota esetében is megfordult. Elköltözés jellemzi azonban még mindig a legtöbb Veszprém megyei és néhány Komárom-Esztergom megyei kistérséget.

Összességében a Közép-Dunántúl települési és népesedési viszonyait erőteljes területi egyenlőtlenségek jellemzik. Ezek kialakulásában legfontosabb szerepet a településstruktúra esetében a természeti és gazdasági adottságok együttese játszotta, a társadalmi folyamatokat pedig egyértelműen a gazdaság és az elöregedéssel járó negatív folyamatok alakították. A jelenlegi állapot egy hosszú folyamat átmeneti szakasza, amely során folyamatosan épülnek le a már rentábilisan nem termelhető természeti erőforrásokhoz csatlakozó egyoldalú struktúrák, a belső periferián található települések visszafejlődnek, míg a gazdaság új mechanizmusait előnyei

révén adoptálni képes, dinamikus települések és agglomerációik jelentősen fejlődnek. Mindez a népesség áramlásán is látható, azonban a társadalom környezeti érzékenységének növekedésével inkább a dinamikus központok és idegenforgalmi frekvenciát települések rurális környékének népessége gyarapszik és mobilizálódik erőteljesebben a jövőben.

A gazdaság egyenlőtlen területi fejlődése

Az eddig áttekintett két hatásrendszer mellett a területi egyenlőtlenségek kialakulásában és változásaiban döntő súllyal a gazdaság érvényesül. A Közép-Dunántúl gazdaságát tekintve az egyik legfejlettebb a régiók sorában, lényeges szerepet játszott és játszik ma is az ország gazdasági életében (a GDP 11%-át adja). Az egy főre jutó bruttó hazai termék átlaga a régióban korábban jóval felülmúlta, ma pedig ismét meghaladja az országos átlagot, Budapest nélkül pedig a megyei átlagot csaknem 25%-kal túlhaladja (e tekintetben Fejér megye első az országban). A régió megyéi eltérő táji-természeti, településszerkezeti és népesedési adottságokkal rendelkeznek, melyek más-más fejlődési pályát rajzoltak ki a három megye esetében, gazdaságuk fejlődését is beleértve. Komárom-Esztergom megye és Veszprém megye gazdasága esetében több a közös vonás (ásványkincsek, szocialista iparosítás), míg Fejér megye külön utat képvisel a fejlődésben. Általános jellemvonásként megállapítható azonban, hogy az egész régió gazdaságában az ipar játszott és játszik ma is vezető szerepet. Az ipar erőteljes jelenlétére jellemző, hogy a régió bruttó hozzáadott értékének csaknem 45%-a innen származik, míg országos átlagban ez az arány csak mintegy 1/3. (A régió állítja elő az ország ipari bruttó hozzáadott értékének csaknem 20%-át.)

A kilencvenes évek elején bekövetkező változások a régió gazdaságát is érintették. A szocialista nagyipar nyersanyag- és energiaigényes ágazatait munkaerő-, tudás- és technológiaigényes ágazatok váltották fel (Perczel 1996). A gazdasági szerkezetváltás folyamata a térségben azonban nem azonos dinamikával zajlott le és zajlik ma sem, aminek következtében markánsan kirajzolódó területi egyenlőtlenségek alakultak ki. A fejezet azokat a területeket kívánja bemutatni, ahol a gazdasági szerkezetváltás folyamata dinamikus volt.

Az egyenlőtlen gazdasági átalakulás néhány mutató segítségével is könnyen jellemezhető, a fejlődés különböző szintjén álló területek jól elkülöníthetők általuk. A KSH elkészítette Magyarország kistérségeinek fejlődésük szerinti besorolását. A mutatók kiválasztásában meghatározó volt, hogy azok jól jellemezzék az egyes kistérségek társadalmi-gazdasági helyzetét. Az alkalmazott jelzőszámok alapján öt összevont fejlettségi térségtípust alakítottak ki (3. ábra).

Dinamikusan fejlődő és fejlődő kategóriába tartozik Közép-Dunántúl kistérségeinek több mint fele. Ilyen például a Székesfehérvári, Esztergomi, Komáromi, Veszprémi, Dunaújvárosi és Tatabányai kistérség. A további

kistérségek a *felzárkózó* és *stagnáló* kategóriába tartoznak, míg *lemaradó* terület e szerint a besorolás szerint nincs a régióban.

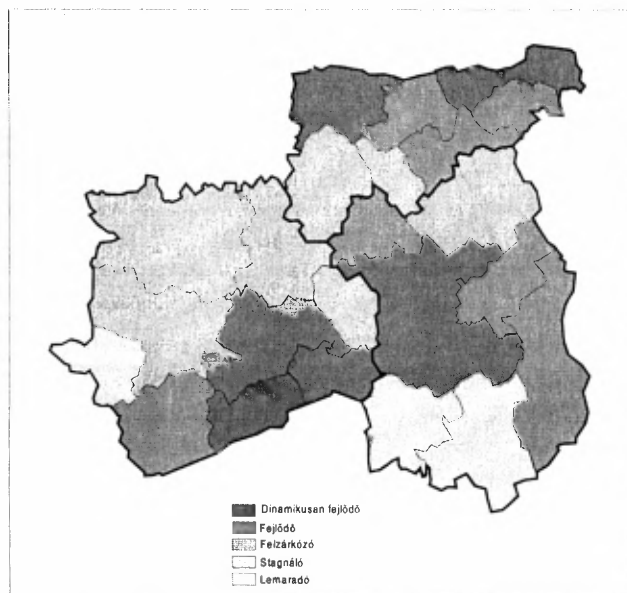
A fentiek figyelembevételével a továbbiakban két mutató alapján vizsgáltuk az egyes területeket. A kutatások azt igazolták, hogy ezen mutatókkal jellemezhetőek legmarkánsabban a szerkezetváltás során kialakult, jelenlegi regionális gazdasági egyenlőtlenségek. A vizsgált mutatók: *működő vállalkozások száma* 1998-ban (4. ábra), *külföldi érdekeltségű vállalkozások jegyzett tőkéje* 1998-ban (5. ábra).

A fenti mutatók alapján gazdasági szempontból dinamikusan fejlődő térségnek mondható a Székesfehérvári, az Esztergomi, a Dunaújvárosi, a Veszprémi és a Tatabányai kistérség. Szükséges azonban megvizsgálni azokat az egyéb tényezőket is, amelyek szerepet játszottak gazdaságuk fejlődésében, a területi különbségek kialakulásában, természetesen egyes esetekben és különböző súllyal.

A meghatározó tényezők első csoportjába tartozik az adott térség kedvező földrajzi fekvése, közlekedéscsoporthelyi helyzete és geopolitikai adottságai. A Közép-Dunántúlon három európai ranggal rendelkező közlekedési és kommunikációs folyosó (IV.,V.,VII.) valamint egy alfolyosó (V/c) halad át, melyek az említett dinamikusan fejlődő térségek közül szinte valamennyit felfűzik, megkönnyítve együttműködésüket Európa gazdasági centrumaival.

3. ÁBRA

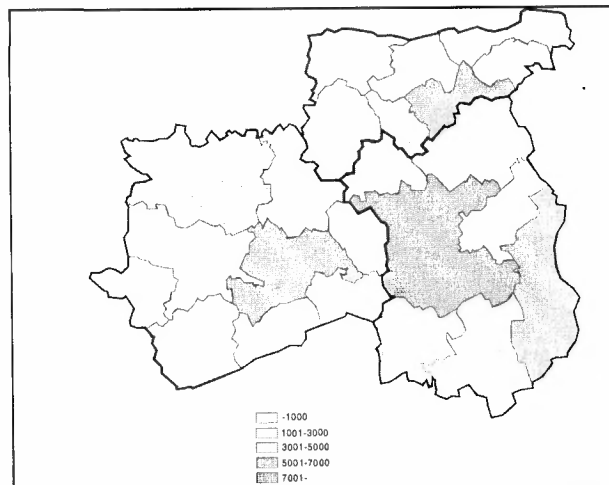
A kistérségek besorolása fejlődésük szerint, 1998
(The Small Regions by Their Development Intensity)

Forrás: KSH 1998.

4. ÁBRA

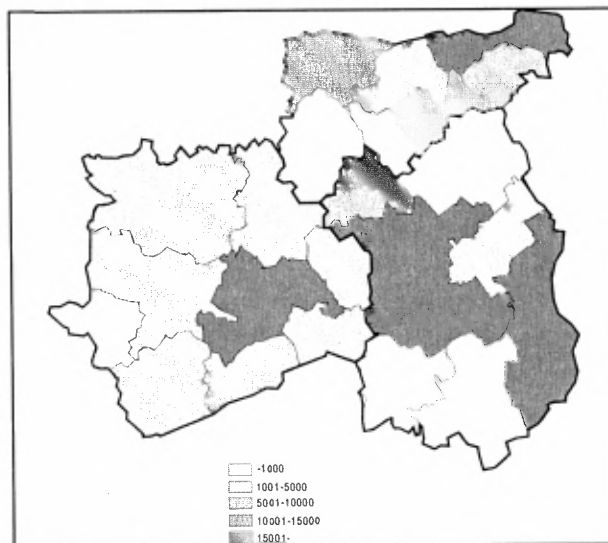
A működő vállalkozások száma kistérségenként, 1998
(The Number of Active Corporations by Small Regions)

Forrás: KSH 1998.

5. ÁBRA

A külföldi érdekeltségű vállalkozások jegyzett tőkéje kistérségenként
(millió forint), 1998
(The Subscribed Capital of Enterprises with Foreign Direct Investment by Small Regions)

Forrás: KSH 1998.

A régió az ország két gazdaságilag legdinamikusabban fejlődő területe, a budapesti agglomeráció és a Nyugat-Dunántúl közé ékelődik: kedvező helyzetéből adódóan mindkettő dinamizmusából táplálkozik, és a rajta átívelő folyamatok és struktúrák önmagukban is fejlődési húzóerőt jelentenek. Az említett adottságok megléte azonban önmagában még nem elegendő egy dinamikusan fejlődő gazdasági térség kialakulásához. Elengedhetetlen tényező a fejlett infrastrukturális ellátottsági viszonyok és tömegkommunikációs hálózatok megléte is. Az említett dinamikusan fejlődő területek viszonylag fejlett – Magyarországhoz és Kelet-Közép-Európához képest fejlett – infrastruktúrával rendelkeznek. Önmagukban azonban ezek a tényezők nem, az előző tényezőkkel társulva viszont már meghatározóak a külföldi és belföldi befektetők számára. Tovább folytatva a sort fontos még kiemelni a régió dinamikus területeinek fejlődése tekintetében a meglévő ipari kultúrát, azt, hogy az állam nem támogatta a korábbi gazdasági szerkezet konzerválásának folyamatát, és hogy nem volt kizárólagos a szocialista nagyipar a területen. A gazdaság dinamizálódási folyamata tekintetében elengedhetetlen továbbá a szakképzett és olcsó munkaerő, a meglévő szakmai kultúra és a közép- és felsőfokú oktatási bázis, mellyel a leggyorsabban fejlődő területek mindegyike rendelkezik (Enyedi 1996). Végül a gazdasági és önkormányzati szereplők döntéshozatalában jelentős tényező az adott térség, település önkormányzati vezetése, adópolitikája, városmarketingje, politikai alkulehetőségei, az adott térség érdekérvényesítő ereje, válságkezelési technikái, a helyi társadalom támogatási szándéka, az intézkedés és döntéshozatal gyorsasága, az adaptációs készség és az innováció fogadásának feltételei.

Az eredmények részben azt mutatják, hogy azok a térségek lehetnek vonzóak a külföldi tőkebefektetések számára, amelyek hosszú múltra visszatekintő ipari kultúrával, tárgyi, szellemi infrastruktúrával rendelkeznek. Az eddigi gyakorlat azonban nem igazolja ezt kizárólagosan és messzemenően, sőt némileg rá is cáfol, mert a gyakorlati esetek többségében vonzóbbak az újonnan kialakított és a befektetők igényeinek is jobban megfelelő ipari területek, technológiai és ipari parkok (18 hivatalos ipari park van a régióban, és több kialakítása van folyamatban).

E kettősség jellemzi a Közép-Dunántúl és az egész ország gazdasági átalakulási folyamatát, és egyben okozza a legnagyobb, szinte minden településen megjelenő egyenlőtlenségét a helyi gazdasági-társadalmi szerkezetben és az infrastruktúrahálózat eltéréseiben, kiteljesedik a településképi, -szerkezeti és környezeti konfliktusokban, és tetten érhető a helyi döntési mechanizmusokban és emberi főként egyaránt. A gazdaságot a természeti, települési és társadalmi folyamatoktól elválasztani nem lehet, ezért a területi egyenlőtlenségek kialakulásában, fennállásában és nagyságában súlyát meghatározni is lehetetlen. Azonban a gazdaság változásaihoz való rendkívül

gyors társadalmi, települési és környezeti alkalmazkodási készség és képesség a legszorosabb összefüggést feltételezi.

Összegzés

A bemutatott természeti-táji, településszerkezeti és társadalmi-gazdasági területi egyenlőtlenségek Közép-dunántúli régióban történt kialakulása nem egyedi jelenség az országban. Más régiókban az egyes területi folyamatokat ennél szélsőségesebb értékek is jellemezhetik, azonban a mintaterület sokszínűsége, sokrétű természeti, települési és gazdasági adottságai, relatív fejlettsége és bizonyos területeken az országban elfoglalt kiemelkedő pozíciói alapján megfelelő terepet nyújtott a területi és időbeli egyenlőtlenségek egymásra épülésének és regionális hatásmechanizmusainak bemutatására. A régió hosszú távú, dinamikus fejlődése akkor biztosított, ha az egyes természeti, társadalmi és gazdasági tényezőkben meglévő különbségeket komplexen látják és kezelik az érintett terület gazdasági és irányítási döntéshozói.

A tényezők összetétele kedvező, hatásuk az előzőekben bemutatott erőteljes egymásra épülés és kölcsönhatás során a Közép-dunántúli régió nagyobb területén egymást erősíti. A régió fejlődésben elmaradt, kisebb térségei, belső és külső periferiái azonban a területi egyenlőtlenségek hosszabb távú stabilizálódását, bizonyos területeken – pl. külföldi működőtőke beáramlás, egyes infrastruktúra elemek, speciális környezeti problémák, bizonyos társadalmi és kulturális tényezők, idegenforgalom stb. – felerősödését vetítik előre. Mivel a táji-természeti adottságokhoz való alkalmazkodási nehézségek és az egyenlőtlen gazdasági szerkezetváltás együttesen társadalmi és környezeti következményekkel – munkanélküliség, különbségek pl. a népesség eloszlásában, korstruktúrájában, kihelyezett szennyező anyagok hatásai, tájsebek stb. – is járnak, a térség polarizáltabb fejlődése érdekében a kialakult területi egyenlőtlenségek kezelése szükséges. Ellensúlyozására két területi beavatkozási típus alkalmazása lehetséges a mai globalizált gazdasági viszonyok között (Enyedi 2000): 1) a felzárkózni képes – és ennek érdekében az első lépéseket már megtett –, részben a globális hálózatra felfűzött területek és települések folyamatos megújulásának elősegítése, versenyképességük javítása (Komárom – Pápa – Ajka – Veszprém – Dunaújváros – Bicske – Tatabánya – Tata – Komárom településekkel körvonalazott fejlődési terület és települései), 2) a globális rendszerbe még be nem kapcsolódott területek és települések további felzárkóztatása helyi és egyéni fejlődésük erősítésével.

Jegyzet

¹ A Székesfehérváron 2000. november 8-án tartott „Területi folyamatok a Közép-Dunántúlon” c. konferencia három előadásának szerkesztett változata.

Irodalom

- A Közép-Dunántúl területfejlesztési koncepciója. (1997) Kézirat. MTA RKK NYUTI, Győr.
- Bartke I. (1989) *A társadalom és a gazdaság területi szerkezetének alapvonásai*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Csemez A. (1996) *Tájérvetés- tájrendezés*. Mezőgazda Kiadó, Budapest. 28–37.o.
- Csorba P. (1997) *Tájökológia*. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen.
- Enyedi Gy. (1988) *A városnövekedés szakaszai*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Enyedi Gy. (1996) *Regionális folyamatok Magyarországon*. Hilscher Resző Szociálpolitikai Egyesület, Budapest.
- Enyedi Gy. (2000) Globalizáció és a magyar területi fejlődés. – *Tér és Társadalom*. 1. 1–10.o.
- Enyedi Gy. (szerk.) (2000) *Magyarország településkörnyezete*. MTA, Budapest.
- Erdősi F. (2000) *A kommunikáció szerepe a terület- és településfejlesztésben*. Budapest, VÁTI KHT.
- Fejér megye statisztikai évkönyve. (1993, 1996, 1998) KSH Fejér Megyei Igazgatósága, Székesfehérvár.
- Fejér megye területfejlesztési koncepciója. (1997) Kézirat, MTA RKK NYUTI, Győr.
- Helyzetkép a megye városairól*. (1997) KSH Fejér Megyei Igazgatósága, Székesfehérvár.
- Helyzetkép a megye városairól*. (1997) KSH Komárom-Esztergom Megyei Igazgatósága, Tatabánya.
- Helyzetkép a megye városairól*. (1997) KSH Veszprém Megyei Igazgatósága, Veszprém.
- Kerényi A. (1997) *Környezetvédelmi elvek a gyakorlatban*. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen. 43–72.o.
- Komárom-Esztergom megyei statisztikai tájékoztató 2000/2*. KSH Komárom-Esztergom Megyei Igazgatósága, Tatabánya.
- Komárom-Esztergom megye statisztikai évkönyve*. (1990, 1993, 1996, 1998) KSH Komárom-Esztergom Megyei Igazgatósága, Tatabánya.
- Közsegyfalvy Gy. (1997) *Hazánk középvárosai*. JPTE, Pécs.
- Magyarország kistérségei. Közép-Dunántúl*. (2000) KSH Fejér, Komárom-Esztergom, Veszprém Megyei Igazgatóságai, Budapest. 11–12.o.
- Magyarország régiói. Közép-Dunántúl*. (2000) KSH Fejér, Komárom-Esztergom, Veszprém Megyei Igazgatóságai, Budapest.
- Marosi S.– Somogyi S. (1990) *Magyarország kistájainak katasztere II*. MTA FKI, Budapest. 597–656.o.
- Nemes Nagy J. (1998) *A tér a társadalomkutatásban*. Hirschner Resző Szociálpolitikai Egyesület, Budapest.
- Pécsi M. (1979) A földrajzi környezet új szemléletű értelmezése és értékelése. – *Földrajzi Közlemények*. 1–3. 17–27.o.
- Perczel Gy. (1996) *Magyarország társadalmi-gazdasági földrajza*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.
- Simai M. et al (2000) *Új trendek és stratégiák a világgazdaságban*. Akadémiai Kiadó, Budapest. 267–272.o.
- Thyll Sz. (szerk.) (1996) *Környezetgazdálkodás a mezőgazdaságban*. Mezőgazda Kiadó, Budapest. 14–27.o.
- Veszprém megye területfejlesztési stratégiája. IV. kötet. Koncepció*. (1998) Kézirat, MTA RKK NYUTI, Győr.
- Veszprém megyei statisztikai tájékoztató 2000/1*. (2000) KSH Veszprém Megyei Igazgatósága, Veszprém.
- Veszprém megye statisztikai évkönyve*. (1990, 1993, 1996, 1998) KSH Veszprém Megyei Igazgatósága, Veszprém.

REGIONAL INEQUALITIES IN CENTRAL TRANSDANUBIA

**GABRIELLA BARÁTH – BALÁZS MOLNÁR –
ÁKOS SZÉPVÖLGYI**

As a consequence of rapid social and economical transformation in the '90s in Hungary regional inequalities are significantly restructured. These changes are perceptible in altering economic, environmental conditions and social structure but show up in different intensity. Reviewing these changes Central Transdanubia today has more favourable position than the other parts of the country.

In this study the authors introduce the formation and transformation of regional differences, present state of the Region through some determining processes like natural resources, landscape and settlement structures, social changes and different economic development.

The essay flashes that the composition of the searched factors is favourable on the whole and their impacts intensify each other. Nevertheless there are many internal peripheries where regional inequalities are stabled and deepened in some cases. To maintain the dynamism of the Region more polarised development and effective management of inequalities is necessary. This changing process could perform by increasing local competitiveness and further reduction of underdeveloped areas' disadvantages.